

Csapody Tamás

Hiány-lexikon

CIVIL-HIÁNY

Civilnek lenni e hazában majdnem lehetetlen. A civilek azt hiszik, hogy akkor tudnak tenni és hatni, ha politikai támogatót szereznek, ha maguk is dörgölődnek a politikához, ha burkoltan vagy nyíltan szimpatizálnak egy párttal. A politikus azt hiszi, hogy azért kell szóba állnia a civillel, mert politikailag ez jól mutat, és csak így lehet feltérképezni, hogy a civil miként állítható a politika szolgálatába.

Ha egy politikusból civil politikus lesz, azt ő és környezete teljes bukásként éli meg. A civil politikusnak a civilisége, a civil szervezet vezetése csak annyiban érték számára, hogy ezzel kapcsolatokat tud építeni. Vagyis a civil politikus ismételt karrierépítésbe kezd, hogy aztán egy kedvező fordulattal, politikusi és párt-hátszéllel a politika magasságába emelkedhessen.

A politikai imádja a civil szervezeteket. Elsősorban és meghatározóan a választások előtt és a választások után. A közte lévő mintegy három és fél évben viszont nem törődik velük. Aztán a politika imádja őket szóban, hiszen a politikai közbeszéd egyik állandó eleme dicsérni a civileket és a civil társadalmat. A civilek egyébiránt senkit, egyik pártot, egyik kormányt és egyik minisztériumot sem érdeklík. A civilek és szervezetek csak púpot jelentenek az amúgy is jól működőnek hitt állam hátán, és csak zavarják a hatalomgyakorlást.

A civil szervezetek és azok vezetői azért fontosak, mert párt- és kormányprogramok szorgos végrehajtói. Ideológiát közvetítenek és legitimálnak. Politikai és ideológiai transzmissziós szerepükért cserébe az Országgyűlés évenként némi aprópénzt, mintegy 200 millió forintot oszt szét közöttük, szigorúan pártpreferenciák alapján, áldemokratikus procedúrával. A pénz azonban nemcsak itt, vagy nem elsősorban itt van, hanem a mindig és kizárólag – jórészt sohasem publikus névsorú – szakmai testületek által eldöntött pályázatokban.

A civil szervezetek közül politikai szempontból csak azok a fontosak, amelyek közvetlenül hasznosíthatók a primér politikai szintéren, illetőleg amelyek a politikusoké, vagy azok köré szerveződnek. Nincs annál szívet melengetőbb „valódi” civil mozgalom, mint amelyet aktív politikusok hoznak létre a párt tagjaiból és holdudvarából azért, hogy pártpolitikai ellenfeleik ellen – az emberi jogi érvelés vagy a hazafias érzület mentén – mozgósítsanak. Amit a politikusok nem tudnak elvégezni hivatalból és politikusi-szakmai szempontból, azért létrehoznak egy választási civil gyülekezetet, egy mozgalmi csoportot, amely függetlenként lép fel a politikai arénában. Nyilván hatásos (és a politikának ez a fontos), de hiteltelen az, amikor a választások előtt pártcivilek húsvéti békemenetre hívnak, miközben annak részükről nincs előzménye és nyilván folytatása sem lesz. A húsvéti békemenet a pártok konkrét békepolitikáját hivatott hirdetni (amint a mindenkorai béketanács), miközben ugyanők soha, semmilyen békeüggyben nem hallatták a hangjukat. A hatalom és a hatalomra kerülés pártos békéjét keresik ők civil, pacifista és húsvéti köntösben, miközben tisztán politikai csillagokat követnek.

A civilek nagyon szeretnek részesedni a hatalomból. A civil szervezetek Civil Parlamentet csinálnak, és rendszeren

üléseznek a Parlamentben. Az a vágyuk, hogy ugyanott lehessenek térben és lélekben, ahol a nagypolitika zajlik. A civilek parlamentjébe, a Civil Parlament ülésére hivatásos politikusokat hívnak meg, és boldogok, hogy azok elfogadják a meghívásukat. Boldogok, hogy a nagypolitikai díszletei között hallgathatják a nagypolitikusokat, hogy egy kis időre egyenrangúaknak érezhetik magukat.

A civilek a civil szervezetekről, civileknek szóló tudományos konferenciára főembernek a legfőbb közjogi méltóságot hívják meg. Az egész civil konferencia összekuszálódik ettől, mivel a méltóság – bokros és mindig méltányolandó teendői miatt – több órát késik. A civil konferencia legnagyobb attrakciója a hivatásos politikus lesz, tőle lesz fontos a civilek élete, és miatta fog az eseményről öt sor megjelenni a másnapi sajtóban.

A politikusok és magas beosztású közhivatalnokok a civil rendezvények védnökei. Azért ők, hogy a rendezvények tényleg tekintélyesek legyenek. Ettől lesz valóban komoly a rendezvény. Ettől lesznek kiskorúak a civilek és mozgalmuk. Kell nekik a hatalommal bíró politikus, aki megneemesíti, valójában felhívítja a rendezvényt. Az ilyen civilnek állami ember, állami tekintély, a hatalom szimbolikus és tényleges viselője kell ahhoz, hogy civilnek érezhesse magát.

A civilek számos esetben ugyanúgy hatalmat akarnak, mint a politikusok. A civil szervezetek, az egyházak, a nemzetiségek mind a kétkamarás országgyűlés mellé álltak. Ha a nagy hatalomba nem is jutnak be, legalább kis hatalom jusson nekik is.

A hatalomra törő civil, ha nem jut be a hatalom felszentelt templomaiba, akkor olyan civil szervezetet hoz létre vagy olyanba lép be, ahol vezető lehet. Megteremti a maga infrastruktúráját és udvartartását, a maga hatalmát. Kizárólag a tagság és a civil szervezet által képviselt nemes ügy érdekében évről évre áldemokratikusan újraszabja magát. A civil vezető az állam felé a demokrácia élharcosa, belül pedig egyeduralomra törekvő hatalommániás civil lesz, és jól élő bürokrata.

Hogyan lehet (civil) alapítványban kurátornak lenni, amikor aktív politikus is az illető? Miért lehet valaki egyszerre a lapok által sűrűn foglalkoztatott véleményformáló, függetlenként beállított szakteknitely, valamely párt mellett nyíltan kampányoló alapítvány pénzosztó vezetője és egy politikailag frekvenciált civil szervezet első ember? Valószínűleg azért, mert pártalapítókból, pártaktivistákból és pártdelegáltakból lesznek a legjobb civil és független szakértők, civil kuratóriumok tagjai és civil díjak kiosztói. A pártemberek civilként pályáznak és kurátorként döntenek. Pártot alapítanak, majd alapítványt. A civil kurátorok pedig pártérzékenység szerint döntenek. Civilként elutasítják a balkáni háborúban való magyar részvételt, majd a parlamentben politikusként megszavazzák azt.

Az aktív és mellékállású politikusok által alapított civil szervezeteken kívül a nekem legjobban tetsző civil csoportok a nyugdíjba vonult hivatásos katonák és a papok által vezetett civil mozgalmak. Ők alkotják a szimbolikusan létező civilek pártját.

Természetes, hogy ebben a társadalmi közegben hiány mutatkozik civilekből, civil szervezetekből és civil kurázsból.

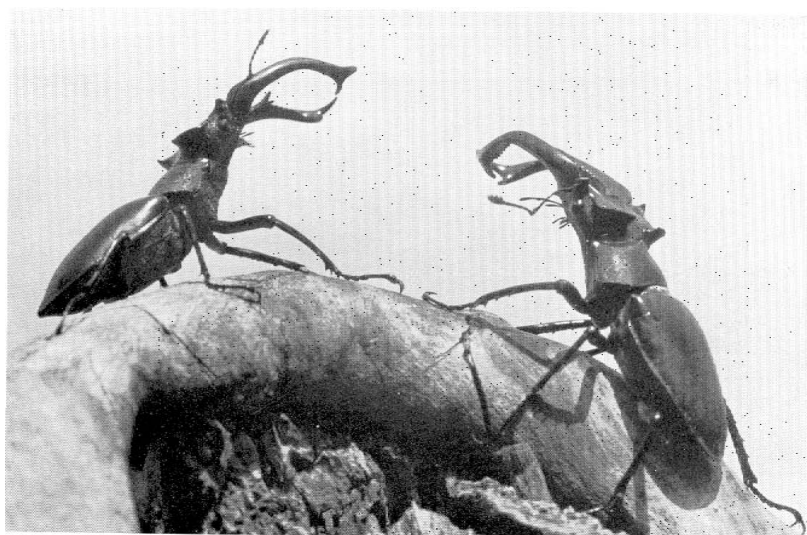
SEMLEGESSÉG-HIÁNY

A világ nem szereti sem a semleges államokat, sem pedig a semleges embereket. És itt nem a langymeleg, a középszerű, az állandóan igazodási kényszertől terhelt vagy identitásza- varos, döntésképtelen, azaz gerinctelen vagy beteg emberek- re gondolok, hanem azokra, akik ugyan tartozhatnának vala- hova, de tudatos döntésük nyomán mégsem tartoznak oda, mert a számukra elérhető identitások egyike sem fogadható el morálisan. Azokra gondolok, akik a hovatartozáshoz nem hajlandóak lényeges morális engedményre azért, mert vonat- koztatási csoportjukkal érzelmileg egyébként azonosulni tudnak, mert általában sok lényegi kérdésben egyetértenek velük, mert hozzájuk tartozni biztonságot jelent, mert tartoz- ni kell valahová. Azokra, akik akkor sem fognak pártot vá- lasztani, amikor azt mondják, hogy veszélyben a haza, vagy velünk az ország, amikor azt mondják, hogy csak kettő közül lehet választani. Azokra, akik egy semleges élet után vallást és egyházat akkor sem fognak választani, amikor végórájuk- at élik. Azokra, akik akkor sem fognak az erőszak pártjára állni, amikor embert ölni érdem, amikor gyilkolni hősi csele- kedet, amikor elfogadott a terrorra terrorral válaszolás. Azokra, akik akkor sem lőnek morális vagy tényleges fegy- verrel, amikor mindenki ezt a választást ajánlja, és az odatar- tozás morálja vagy a jog erre kötelezné őket.

A HÁLÓZATTALANSÁG HIÁNYA

Azt látom, hogy azok a versenyképesek és előbb vagy többször, illetőleg majdnem mindig nyerők, akik hálózat- ba születnek vagy hálózatokba tömörülnek. Beleszületni valamilyen hálózatba, azaz kapcsolati rendszerbe nem ér- dem, de abban maradni szinte szükségszerűség. Benne maradni sem érdem, de kikerülni onnan már súlyos döntés kérdése, és megtenni szinte lehetetlen. Beleszületni egy történelmi egyházi közegbe annyit tesz, mint egy nemzeti és nemzetközi hálózatba belekerülni, amely a bölcsőtől a sírig, és jóval azon túl is meghatározza az illető értékét, helyét, előmenetelét. Ha valakinek sikerül egy nemzetközi network-be szocializálódni és egyszerre több hálózatba is beleszületni, majd élete, döntései, munkája révén újab- bakba belenőni, akkor egész biztosan nem lesz elveszett ember, tehetségétől függetlenül.

Rettentően nehéz nem hálózatban élni. A közösség meg- határozza hovatartozásaink sorát. Szocializál, identitást, hit- tet, világnézetet, morált, politikai gondolkodást ad. A ka- pottak mentén éljük le életünket vagy úgy, hogy benne ma- radunk, vagy úgy, hogy hadakozunk vele egy fél vagy egy teljes életen keresztül. Ha az egyik beleszületési adottság- ból kimászunk valahogy, akkor következik a másik.

FÜGGETLEN MÉDIA HIÁNYA

Magyarországon nem létezik politikailag független és objektív napi- és hetilap. Ezt a rendszerváltás és a ránk zú- dult szabadság egyik legnagyobb hiányosságának érzem.

Azt tapasztalom, hogy a lapok részrehajlóan írnak. Per- sze összehasonlíthatatlanul jobb az, ha minden lap más és más hovatartozás szerint manipulálhat, mintsem volt az a rendszerváltás előtt, amikor egyszerre kellett ugyan- azt hazudni. Azonban ez a sokszólamú hazugságözön, amit lehet nevezni dezinformálásnak, tálatásnak, szelek- tálásnak, torzításnak, manipulálásnak, hamis kiemelés- nek vagy egyenrangúsításnak is, nem nyugtat meg. Ugyanis ami az egyik újságban hazugságként (manipulá- lás stb.) jelenik meg, azt a másik újságban megjelent ha- zugság még nem oltja ki, hanem a hazugságmennyiséget csak tovább növeli.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy a lapok kizárólag hazugságokat írnának, hogy a lapokat nem kell elolvasni, mert úgymint manipulálnak. A baj az, hogy a lapok és olva- sóik elhiszik és elhitetik magukról azt, hogy vélemény- nyük, „tényfeltárásuk” maga a valóság. Nem az szerepel a kiadói oldalon, hogy ennek vagy annak a pártnak, ideo- lógiának, egyháznak, gazdasági érdekcsoportnak a lapja vagy „rész-lapja”, teszem azt kormánylap vagy kor- mányváltó lap, hanem az, hogy egy mindezekről függet- len, mértékadó, kizárólag a történésekre figyelő, ténye- ken alapuló lap.

A STIGMÁTLANÓSÁG HIÁNYA

Hiányolom, hogy a budapesti tömegközlekedés közben nem lehet akármit olvasni. Az utazóközönség és a bármi- kor fellelhető ismerős miatt azt érzem, hogy nem olvasha- tok katolikus vagy zsidó hetilapot, ha érdeklődésem vagy aktuális kutatásom miatt megvettem az adott számot. De képtelen lennék elhítenni azt is, hogy miért olvasom éppen tudományos és publicisztikai „munkásságom” miatt a Munkáspárt által kiadott hetilapot. Bármennyire pacifista vagyok is, a fegyverelutasítóknak tartott jogsegélyszolgá- lat miatt folyamatosan olvasom a katonai szaklapokat. Ezt sem tehetem meg a buszon, mert a katonalapok militáns érdeklődést vagy elítélő tekinteteket váltanak ki.

A Népszabadsággal ellentétben, szinte sohasem merem elővenni a nálam lapuló Magyar Nemzetet. Azért nem, mert az, hogy melyik napilapot olvassa az ember, már egyértelműen kulturális, párt- és szimpátia-hovatartozás- ról árulkodik. Napilapot olvasni világnézet, napilapot vá- lasztani annyit tesz, mint barátnak vagy ellenségnek lenni.

Egyszerűen képtelen vagyok elvállalni, hogy rólam bárki azt higgye, hogy kor- mánypárti stb., vagy színvonalatlan ember vagyok, pusztán azért, mert a kétségtelenül kormánypárti és a napilapok közül legala- csonyabb színvonalú Magyar Nemzetet lát- ja nálam. Azt pedig nem mondhatom, vagy írhatom ki magamra, hogy nálam van a két- ségtelenül ellenzéki Népszabadság is, csak azt már elolvastam, ezért olvasom most a Magyar Nemzetet. Annak, aki akkor lát, magyar-nemzetista vagyok, aki egy fél órá- val később, annak népszabadságista, miköz- ben pártos hazugságaiktól ugyanúgy mérge- lődöm.

Azt tapasztalom, hogy értelmiségiek nem olvasnak naponta Magyar Nemzetet és Népszabadságot. Vagy az egyiker olvassák és utálják a másikat, vagy fordítva.

ÉRVÉNYTELENÜL SZAVAZÓK HIÁNYA

Mindenki azt sulykolja, hogy a választásokon valamilyen politikai terméket mindenképpen vened kell, ha kukacos is, ha lejárt a szavatossági ideje, ha tisztességtelen módon állították elő, akkor is. A pártok monopolhelyzetben vannak, ők határozzák meg az árukészletet és az áru árát, amit csak akkor lehet meghaladni, ha egy másik párt áruját veszed meg. Azonban ha egyik párt áruja sem korrekt morálisan, akkor bármelyiket is veszed, valójában inkorrekt árut vettél. Ennek a helyzetnek ellenszegülni politikai, és előbb-utóbb egzisztenciális öngyilkosság. Ezért sokan új pártot alapítanak, vagy álfüggetlen jelöltként indulnak, továbbá titkolják, hogy kire fognak szavazni.

A termék a termékkel, párt a párttal versengeni tud, még akkor is, ha egymástól vesznek el szavazatokat. De a párt-r szavazó alapvetően nem ellenség, mert valamelyik párt-terméket megveszi. Az igazi ellenség az, aki a politikából való kiábrándultság miatt nem akar elmenni szavazni. Az „nem akarja, és nem érdemli a demokráciát”, „annak semmi nem jó”, és „annak jobb volt az egypárti rendszer”. Az hazafiatlan és anarchista. Voltaképpen egy rövid időre le kellene csukni az ilyet, a demokrácia tagadásáért.

A választásokon való részvételt lelkiismereti kötelességgé teszi minden közjogi és egyházi méltóság. Az egyházak választási körleveleikkel, templomi és média-szerepléseikkel azt sugallják, hogy bűn nem elmenni szavazni. Választások idején otthon maradni a klérusok és főpapok akaratával, hatalmával való szembenállás, önmagában megálló egyházkritika. A kormányon lévők szemében nem elmenni szavazni cimborálás az ördöggel, amely az ellenzék nemzetellenes, múltidéző képében jelenik meg. A liberálisok tízmilliókat áldoztak arra, hogy óriásplakátokon és az egyik fővárosi hídon felállított díszlettel a szavazáson való részvételre bírják a lakosságot. Bevallott módon a szélsőségesek visszaszorítása volt ezzel a fő cél, és mint ilyen nekem felettébb szimpatikus, de ezzel az erővel szembeszállni és azt mondani, hogy ne menjetek el szavazni, ismét bűn. A szabadság, a liberalizmus, a más-ság, a politikai szabad piac elleni bűn, aminek szintén behatárolhatóan negatív következményei lehetnek. A legrosszabb persze, ami minden oldalról érheti a részvételt ellen érvelőt, az, hogy szélsőségeket pártolónak, őt magát is szélsőségesnek mondják, ami aztán egy életen át letörölhetetlen stigmaként fosztja meg őt a szabad boldogulás lehetőségétől.

Ilyen közegben azt mondani, hogy igenis menj el szavazni, de szavazz tudatosan érvénytelenül, egyszerűen képtelenség. Nem politikai szabálysértés és bűn, hanem halálos bűn. Ha a nem szavazót morálisan le kell jártni, akkor az érvénytelenül szavazót főbe kell lőni. Utóbbi már a társadalom alapjait romboló politikai terrorista. Az ilyen ember ugyanis nem kér a romlott árukészletből, és nem hitethető a megjavítható terméket hirdető reklámszövegekkel. Más paradigmát akar, és ezt képviseli is. Az ilyen emberre, polgárra, állampolgárra, egyháztagra nincs szükség, mert ő nem választópolgár (pontosabban mást választó polgár), nem pártkatona, nem alattvaló, nem meggyóntható. Ellen-választó, és az ilyen hajszálrepedést okozhat.

A fenti szócikkek megjelentek a Forrás folyóirat Hiány-lexikon A-ZS, Abszolút csend – zsbongás címmel közreadott 2002. július-augusztusi dupla számában.

LELKIISMERET-HIÁNY

Az SZDSZ 20–100 ezer forint büntetést szabhat ki a frakciódöntéssel ellentétesen szavazó képviselőivel szemben. Ugyanezért az MDF-es tarifa 10–100 ezer forint. (Az

MSZP és a Fidesz esetében nem ismeretes a büntetési tétel, ugyanakkor biztosra vehető, hogy hasonlóképpen létezik.) Az SZDSZ-es képviselő előzetesen, lelkiismereti vagy más okok miatt kaphat felmentést a kötelező szavazás alól, ha ehhez a képviselői csoport kétharmada hozzájárul. Ha egy képviselő öt alkalommal a párt testületi döntésével szemben szavaz, azt kockáztatja, hogy kizárják a frakcióból. Az MDF-ben a frakció előírhatja képviselőinek a kötelező vagy ajánlott szavazást, de valamilyen – nyilván szűk határok között – lehetőségük lesz a lelkiismeretük szerinti szavazásra is.

A szabályozás számos kérdést vet fel. Az első jogi természetű. Összefér-e az alkotmánnyal az, hogy egy párt meghatározza frakciótagjainak, miként kell dönteniük. Ugyanis az alaptörvény kimondja, hogy „a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára”, továbbá hogy „ez a jog magában foglalja a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa vagy taníthassa.” [60. § (1) (2)]. A pártfrakciók döntései nyomán a képviselőket nem illeti meg országos ügyekben, jogszabályt igénylő döntések alkalmával a lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztásának joga. Az a jog, hogy a képviselő szavazás formájában az ország nyilvánossága előtt szabadon kinyilváníthassa lelkiismereti meggyőződését. Az alkotmány betűjének mindenhol érvényesülnie kell, kivéve a legfőbb törvényhozó testületet, kivéve a Parlamentben?

További jogi probléma, hogy a képviselői széket egyéni választókerületben megszerzett képviselő kényszeríthető-e arra, hogy az őt közvetlenül megválasztók érdekei ellen szavazzon.

A frakció-diktatúra a demokráciára vonatkozó kérdéseket is felvet. Amennyiben a valódi döntés a frakciók, és nem a képviselők kezében van, vagyis valójában a szűk körű, a vezetőkből és bennfentesekből álló frakció-elit dönt, akkor nemcsak a sokszínűség liberális elvárása sérül, hanem a demokratikus döntési folyamat és maga a demokrácia is. A parlament négy pártjának, az erőviszonyokat és a realitásokat figyelembe véve azonban inkább két pártjának legfelsőbb vezető csoportja dönt minden jogszabály, parlamenti határozat ügyében. Két, esetleg négy „top ten” kezében van a törvényhozás, ami súlyosan sérti a demokratikus államberendezkedésről alkotott képet. Sarkítva a dolgot, minek 386 képviselő a parlamentbe akkor, amikor ügyis mintegy negyvenen döntenek a háttérben? Minek ez a sokba kerülő demokratikus színjáték? Minek eljátszani szavazásról szavazásra, hogy a szavazáskor dőlnek el az országos ügyek?

A demokratikus deficit részeként is felfogható frakció-diktatúrák léte azonban nem itt kezdődik. A probléma gyökere ott van, hogy míg a képviselők szerződést kötnek a párttal, majd esküt tesznek a párt alkotmányára, a képviselőket képviselővé tevő választópolgárokkal sem a párt, sem pedig a képviselő nem köt szerződést. A néptől származó, választások útján megszerzett hatalom képviselői épp a választóikkal nem kötnek munkaszerződést. Ha nincs megbízási szerződés, nincs konkrét vállalás és elvárás, akkor nincs szerződésszegés sem. A képviselő és a frakció ezek után vagy betartja a párt által a választási kampány során ígérteteket, vagy nem. Négy év szabadság és szabad gazdagodás következik. Visszahívás nem lehetséges.

Ez az írás Lelekiismereti szavazás címmel jelent meg az Élet és Irodalom 2002. július 12-i számában.